

KRIPOSTI FERDINANDA II. (1640)*

(Izbor)

Dil XXVI.

DOBROČINJENJE SUPROT VBOGIM

Što je človičanskoga spašenja povratnik nigda bil zapovidal, v siromahu rekši Boga vazdar poznavat, kruto je Ferdinandu v srcu ležalo. Otuda gotova siromahom pomoč, otuda skrbliiva potom na njê paska. Biše mu jenkrat nikoji zmed tolnačnikov rekal da šuplikacije ili molbene listi pomajjših ljudi ko[m]u drugomu štati dâ, nit se sam š nimi naj tuliko ne trudi. Grohotom se na to smijati poče ter ovako odgovori: "Vbogim prigledati nî meni mučno, nego pače vgodno, i na to sam od Boga izebran ter postavljen." Drugomu takajše svitujućemu rekal je: "Kada siromahih ljudi listi ogledamo, nebo dobavljamo, ne znam pripečuje li se to v herceških i gospockih zrokov."

Vbogih obranitel.

1633. biše čul da nikoji vbogi ljudi za svoju pravdu prokuratora dobiti ne mogoše ar je nisu čim podmititi imali. Taki je naminil da kako brže vojskam konac dojde da iz svoje tarne hiže vsakoga držanja svojega vekšem varošu stanovitu plaču prokuratorom odlučiti hoče, koji samo na vdovice ter ostale sirote v potripščini pask[u i]mali budu.

Pobožno namenjenje.

---

* Zbog oštećenosti izvornika na pojedinim mjestima nije bilo moguće pročitati tekst. U uglatim je zagradama stavljena rekonstrukcija, onda kada je to bilo moguće.

Betežnikom špitalov nikuliko napravil je i sužnjem otkup prikazal. Adolfušu Mihalju grofu Altamu, koj je vboge robe iz Turske v vse svojim stroškom jemal, iz vsake časti svojih držajin i kraljestvih včinil je tri zvrhu trideseti zlate dukate brojiti. Kamo god je išal, vboge je sprovođnike imal, koje milo gledavši ili sam svojom rukom ili po drugom almoštvo dilivši, pomagat je.

Čudno na pobožnost vžganje bilo je gledati kada je v Imperijum, ali češki orsag othajal da cili siromahov kakoti šeregi opstirahu njega. Kada je v S[vetom] tajednu grobe pohajal (koje je najmanje 20 vsako godišče pohodil), tako su iz bližnjih sel i malih varašev v Beč vnogi dotekli znajući da cesar ne projde mimo [d]a bi siromaha ne pomogal.

Idučemu na lov nikoji ne htiše pustiti cesaru dostupiti vboge, štimajući da se kuga ili drugi kakov beteg od njih donesti more. Ferdinand to previdenje ni pohvalil, govoreč “da mora ondi Bog svojim blagoslovom biti kadi su vbogi”. Tako je drugomu takajše odgovoril svitujućemu da jednoga otpusti pokihdob da ga cesaru ni potriba: “Ako”, reče Ferdinand, “on meni ni potriban, morebiti ja njemu potriban jesam, morebiti je siromah”.

Prvo nego bi stanje iz Graca v Beč bil prenesal cesarom budući, navadan je bil v Gracu nikulikokrat v godišču špitale pohajati, siromahom ter vbogim hranu dati. Dvorani najveksi ter ježuite jistvine jesu nosili, on s[vo]ljimi rukami svoju vsakomu postavljat je. Med jistvinom, nigda potlam, sada z ovim, sada z onim ljubljeno je govoril od domovine, od betegata spitaloval, vse je batrivil, vse je na pobožnost vučil. To isto činil je v dvoru vsaku nedilju, kamo po peldi velikohvalne svoje matere dvanadeste koldušev iz vulic zapovidal je dopeljati.

Ondi z materjom, ženom i dicom (pomagajući ježuitam) petljarskomu stolu dvoril. Ako se je pripetilo

*Kadi siromahi,
ondi Bog*

*Koldušem v
špitalu služi.*

da bi njega ondi ne bilo, po smrti matere i žene hotil je tu službu od svoje dice jednakim zakonom imati včinjenu. Kako prvo herceg i krajl, tako potlam cesar ter poglavnik, polag pobožnih hercegov navade vsako godišće jenkrat na Veliki četrtak dvanadeste [ko]ldušev nahranil je, kojim tak[ajš]e svojom rukom polag pelde našega Sveličitela noge vmil, obrisal i svojimi vusti kušnul gledajućim vsim koji su gledati hotili. Što je od obida zaostalo, sam je v njihove pometal lonce, po svojih drabantih tamo včinil zanesti kamo su petljari zanešeno imati hotili i k vsemu tomu vsakoga pinezi ter novom haljom darujuć človički je otpustil.

*Njihove noge
pere.*

Dil XXVII.

HOTENJE NA POVEKŠAVANJE NAVUKA

Dobi[?] [v]sam izvučen navuk [?] navuk i navuka. Ljubovnike ljubil je, ako je dobromu navuku kripostan bil žitak pridružen, tim je človika bolje ljubil. Rad je njihovom službom baratal i dobrovolno ili na crikvene ili svitske stavil časti.

Kruto ugodno je njemu čuti bilo gospocke sine velik i dobar v navuku jemati napridak; i da one z ostalimi drugimi bolje na navuk zađe, vnoge je v vekših školah ili zlatim lancem ili ključem daruval. To stanovito jedno marlivo je vazdar obdržaval da koje je kriposne ter vučene znal, one je na časti stavil, zabivši kakoti i ostavivši one koji su ili dobe bili vekše ili v službi cesarovoj stariji, manje zato kriposni ter vučeni.

Navuk poštuje.

I sada se vid[?]ju z velikim dobrim stanja [?]ake ili znovič podignjena [?]li pobolšana v Beču, v Pragi, v Olomucu, v Gracu i drugdi. Da i kuliku je skrb imal da ili stanje mladincem ili mladinci stanju ne majnkaju, tuliko jošće bolje trsil se je eretnikom ško-

*Stanja
za navuk
podigana.*

le njihove potrti ter fundati. V Gracu velikim stroškom zidahu eretniki za svoj prokleti navuk školu, ali protiravši Ferdinand iz štajerskoga držanja vse lutoranske prodikatore, iz škole njihove opaticam S[vete] Klare kloštar napravil je, v kojem i danas matere njegove tilo i Ferdinanda srce pokopano počiva.

Dil XXVIII.

NIKOJA V FERDINANDU ČUDNA

Volno je ovdi postaviti pred oči nikoja kotera v vsi hištoriji povidana čudna prece u Ferdinandu se vide, da z tim laglje tulikoga hercega kripost pozna se i od drugih nasluduje.

*V dostojnosti
poniznost.* Čudno stanovito jest kako je Ferdinand mogal v tulikoj časti ter dostojnosti tuliku poniznost skupa složiti. Vsi su njega bolje zbogom kriposti zmirali nego zbogom cesarske dostojnosti poštuvali. Kojege ljudi pobožni i spametni kako svetoga poglavnika jesu izvišavali, on se je samoga črvom, nî človikom povidal.

*V slobodnosti
čistoća.* Čudno je v tulikih prilikah, ter žitka slobodnosti, i mladince pred svadbom, i potlam vdovca šest cilih godišć, čista bilo ostati, nit z nasladnostjom neuklonjena, nit poželenjem tila pridobljena.

*V suprotivnom
stalan.* Čudo je v tulikoj sriče nestalnosti vazdar jednaku prebivati ter pokojnu nit za protivna zdvojiti, nit za srična oholiti. Večekrat na to biše njegovo došlo dugovanje da su vsi za žitak ter imanje zdvojili ako vojovati dalje ne prestane. Nigdar zato naminjenja svojega suprot eretikom preminiti nî hotil.

*Kripost njegovu
neprijatelji
hvale.* Čudno priko reda jest v tulikoj neprijatelov vnožini koji su Ferdinanda za vsim ostankom fundanoga imati hotili da se za to na nijednoga nigdar nî ili rarsdil ili potužil. Ni ono manjega nî vridno čuda da je i pri neprijateljih veliko vazdar kriposti njegove bilo

preštimanje, gospocku da v sebi ima kripost, herceg da je svet.

Čudo povidali jesu vrači i mirakulu spodobno vidivši njegova po smrti pljuča, slezen, želudac, jetra. Da je tako vesel biti mogal da pred nikuliko jošče godišč nî preminul, da je tako lahko prez kriča, prez vnogoga obračanja, prez očiju i vust svijanja laglje velikim vmrl nego je nigda zaspaval. I kada bi tri dni po smrti tilo vsim na kazanje postavljeno bilo, tako je lipe čelo i vas obraz farbe ter spravljenja bil da su vnogi bolje Ferdinanda speč počivati nego mrtva ležati štimali.

Čudno i ovo: Friderikuš grof i palatinuš nad vsim Renuša otokom, i jedan zmed onih sedam koji cesara izbiraju, nakanil je bil Rimskoga Kraljestva korunu Ferdinandu vzeti ter sebi odebrati, ali nut, sam suprot sebi drugimi je pristal i Ferdinanda na cesara obral.

Čudo i ovo nî manje nego prva. 1619. v Frankofurtu vnogi bihu eretniki vno go zmožni. Jedan drugoga vžigati poče na smrt vsih onih katolikov koji na izebiranje cesara moč i slobodu imaju. V to vrime slavna Mati Božja pokaza se Ivanu Švikardušu, moguntinskomu arhibiškupu, nigdar dosta hvalenomu hercegu. Njega boječega z ovimi batrivi ričmi: "Stalno čini, Švikarde, ne boj se ništar, izberi Ferdinanda." Kako je rečeno, tako je i včinjeno. Vsa ona krvoločnih eretnikov grožnja opade, da se i v ovom spoznati more da ga "nî tolnača suprot Gospodinu".

*Troja vrači v
njem čude se.*

*Mrtav ležeč živ
spi.*

*B[lažena]
Divica na
cesarstvo
Ferdinanda
izbira.*

Dil XXIX.

OSEBUJNA BRANJENJA BOŽJEGA NAD FERDINANDOM ZLAMENJA

Vnoga jur zmed ovih zlamejn popisana jesu, ali pokihdob da su z drugim pomišana dugovanjem, ne

*Ne pusti Bog
vseh najenkrat
neprijatelov.*

mogu se od vsakoga lahko poznati. Zato vidilo se je nî prez hasni ako jê u jedan dil po sebi zakupa složimo. Prepustil je vsamoguči Bog vnoge i zmožne suprot Ferdinandu neprijatele podignuti se, ali zato nî vse najenkrat, nego jednoga obladavši, drugi je istekal. Vsi najenkrat da bi bili izašli, zadovoljan ne bi bil: vse da bi jedan obladati mogal, vsakoga je Bog prepustil pobiti se. Najvekša pogibel i strah najveksi viditi se je mogal od Turkov, pokihdob da su je vnozi zmed nevernikov ter protivnikov na pomoč zvali i dobička vnožinu obitali. Po Božjoj zato bi učinjeno milosti da je Turčin gluha vsim postavil vuha, nit nijednomu vojsku svitujućemu nî pristal.

*Jedinosti
neprijateljske
razvalja.*

Dostakrat hercegi, varoši i držanja pomirivši se med sobum, moč i jakost skupa složiše da onako laglje Ferdinanda obladaju. Bog dobri nijedne jedinosti med njimi dugo nî prepustil, malo potlam ali ov ali on za svoje se boječi domom se odmaknul i tako koji skupa složeni na strah mogli su biti, potlam razdruženi bihu na smih.

Opet švecki krajl*, razbivši cesarovu vojsku pri lipšanskom varošu, priliku je imal na cesara vudriti, ali Bog, koji je Ferdinanda branil, ili je oslipil ili poplašil Švekuša da ostavivši glavu, proti kotrigom išal je vojovat. Opet kada je Ferdinand Treti pri Nordlingi Švekuša razbil i vsu njegovu rastiral vojsku, Božja se je pokazala obramba, ar da bi pred nikuliko dnevi bil na naše udril Švekuš, nit pripravne na boj bil bi jê našal, nit zadovolne. Takajše da bi dva jošce dni v šeregih bil prestal, našim vas profunt vzeti i z velikim kvarom protirati bil bi jê mogal. Ali včinil je Bog da su se on dan ter onako pobili kako je neprijatel pogubiti, Ferdinand dobiti mogal.

Što drugoga reči moremo od prvoga pri Pragi dobička? Opsel biše neprijatel vsu Bilu goru, tako da na-

---

* švedski kralj Gustav Adolf

ši ako su se pobiti hotili, v goru teči morali su. Stal je zato polag ovih plemeniti dobičak koga je Bog, Ferdinanda braneč, bil odlučil.

Kaj zlamenuje ono kada su eretniki tri cesarove tolnačnike v Pragi čiz oblok naglavce hitili, grofa Gulielmuša Šlavatu, grofa Jaroslavša Martinec, Filipa Fabricijuša, koji zato zdravi na noge stavši i danas eretnikom zapovidaju.

Povida biškup averšanski Karoluš Karafa, ono doba pri cesaru posal apoštolski, da je 1620. na osmi dan S[vetego] Vida (najvekše v Pragi crikve sveca) v onoj crikvi po noči od poldesete do tretoga frtalja jedanajste popivajuče pope ni listor od drugih eretnikov nego i od Friderikuša krivoga kralja drabantov čuti bilo, ako ravno onda eretniki ladali jesu crikvu. Na drugo godišče on isti dan povličeni bihu neverniki na muku. Premislivši to, biškup Karafa rekal je da je S[veti] Vid z drugimi sveci od Boga prosil da se od nevernikov Ferdinand fanti.

*Sveci
Ferdinanda
brane.*

Na koncu ono triba v pamet vzeti da zmed vsih onih koji su krivično suprot Ferdinandu oružje podignuli, nî ga ni jednoga koji ili smrtjom ili nevoljom nî vojuvati prestal ili svoje ime velikim špotom posmradi. Ferdinand pako vsaki dan slavniji, sričnija i bolja je dostigaval, i tada svojega vidivši namisnika, ljubljena sina, nî tako smrtjom preminul kako od vnogoga truda pokoj vzal.

Dil XXX.

POGLAVITIH I VELIKIH LJUDI SVIDOČANSTVA

Ne bude prez hasni na koncu ovdi privrči što su od Ferdinanda ili živoga ili mrtva veliki i hvaleni držali ljudi: ona pokihdob da je prava hvala od hvaleno-

Glas općinski.

ga človika biti preporučenu. Prvo nego vsake po sebi naprvo donesem, općinsko vsih ljudi koji su ili gušče ž njim baratali ili od njega včinjena čuli, svidočanstvo dajem. On dan koji je Ferdinand preminul vsega bečkoga varoša jedan biše glas i govorenje: “Danas je cesar preminul komu spodobna v svetosti, pobožnosti, milošči vsa prva ne vidihu godišča.” V prodikah pokopnih koje su nad njim bivale nikoji ga prispodobi kralju Ezekijašu, drugi Jožafatu, tretu Davidu. Da i sami eretičanski prodikatori nisu drugo od njega držali kada jedan v pokopni nad njim prodiki velil je: “Ili ni jednoga v nebu ni katolika ili je Ferdinand stanovito.”

Što su od njega držali junaki ter dvorani.

Sada na osebujna dojdimo. Junaki i vojniki njegovi dostakrat veljaše: “Veče njega dobiti po molitvi nego po junakih”. Jedan vekši zmed drugih vojvoda rekal je da rajši hoče ako Ferdinand k jednoj B[lažene] Divice crikvi pojde i ondi s[vete] izmoli litanije, nego ako mu 12 jezer vojniov izebriani pošalje. Da ako je volno i neprijatele posluhnut, imam rečeno od Guštavuša, švečkoga kralja, da “v tulikoj sriči koju je imal jednu sebe Ferdinanda kripost bojati se”. Imam rečeno od Betlehem Gabora “da je kruto teško s onim boja biti kojega nit suprotivna ne straše, nit srična ne izvise”. Imam na Murtazana budinskoga baše i vizira pitanje kako se je prigoditi moglo da Ferdinand v junačkom dugovanju neiskušan tako viteškoga kralja Švekuša mogal je obladat. Imam, reku, odgovoreno na to od jednoga zmed spametnijih Turak: “Ferdinand je svet, Bog je ž njim i za njega se bije”. Ivan Udalrikuš herceg Ečimperc kada bi na procesiji bil čul Svetoga Venceslava zazivati, rekal je malo potlam jednomu redovniku: “Ništar ne dvojim da i Ferdinand Drugoga po vsem svitu jošče budu zazivali”.

Neprijатели.

Biškupi.

Za svickimi ljudi neka duhovne čujemo. Matijaš, Novoga Mista niže Beča biškur, kada bi pokojnoga jur Ferdinanda kriposti i poniznost največe hvalom izvišal, privrgal je ove riči: “Štimam da za njega mo-

liti ni triba koga stanovito štímam v nebu se veseliti i za nas moliti.”

Karoluš Karafa, averšanski biskup i pri pokojnom apoštolski posal, kada bi svetomu ocu papi* stališ cesarova dvora popisal, rekal je “da za Konstantinušem, prvim krščanskem cesarom, Ferdinandu jednaka nî bilo”. Ferdinand, biškup u Koloniji, kada bi nikoje hercege počel bil hvaliti, milo zdahnuvši, zaviknul je: “Ali Ferdinandu našemu spodobna nigdar, nigdar ne bumo imali, vsakoga k sebi vliče, boječe batrivi, zmučene pokoji, nijednoga žalosna od sebe otiti ne pusti”. Što je moguntinski biškup rekal, napisano se najde u dilu XXIII.

Hodmo i kardinale pitat što su od Ferdinanda držali. Skipio kardinal Kobelucijuš razumivši žitak njegov rekal je: “On je pako herceg svet, svet poglavnik.” Kardinal Klezelijuš, v Rimu stoječ, kada bi iz Austrije vse eretičanske prodikatore pretirane razumil, kakoti osupnjen reče: “To prez čuda i mirakula nî moglo biti. Idem tamo i sam viditi hoću čuda koja Bog po Ferdinandu čini.” Ta isti kardinal iz Rima v Beč došavši, zapovid je od cesara prijel da po vsem Beču i bližnjih ondi mistih knjige eretičanske izišče ter uzme. Sprvice nî se ufal boječi se ljudi halovanje, ali premislivši ona koja je Bog po Ferdinandu včinił, ništa nî dvojil dugovanja se prijeti. I kada bi vse srično bil opravil, rekal je: “Ferdinanda suprot veri ljubavjom ono moči včiniti što da bi se včiniti moglo človičanska ne veruje razumnost.” Arhibiškup iz Senone i kardinal po imenu Rochefochaud, od kriposti i navuka kruto hvalen, ježuitam nikojim iz svojega imanja v francoski orsag protiranim od eretnikov, rekal je: “Vaš cesar človik je Bogu ugodan, hoče jošče obladati eretnike, nit ga Bog neče prepustiti pogubiti.” Kardinal Pazman, ostrogomski arhibiškup, kada bi žalost

Kardinali.

---

* papa Grgur XV.

svoju po listu bil oznanil, ova je privrgal: “Nit me što drugo batrivi nego da po takvoj svetoj smrti ne dvojim njega v vikovičnom blaženstvu prebivati.”

Krali.

Ostaju jošće prve svita glave. Sam turski car v Carigradu pošten njemu lis včinil je načiniti. Cesar-skom korunom i batom odičen, z dopuščenjem pokopne prodike pred vnogih kralic ter hercegov posli. Eleonora cesarica, kojoj svojega cesara žitak dobro je tuliko godišč pregledan, komaj se je hotila dopustiti naprositi da bi za mrtva molila, vsegdar govoreči da je potribnije njegovu prositi obrambu nego za njega

Pape.

pomoč iskati. Klement papa VIII. Ferdinanda s[vetih] evangelioma ričmi v jednom listu zazval je “drivo dobro” i v onom listu malo niže: “Bog, zmožni pomočnik, z tobom bude i vse tvoje tolnače hoče ravnati na put zveličenja.” Paval papa V. 1610. Ferdinanda kripost pobožnosti, razumnosti, jakosti veliku je rekal, potlam 1616. Ferdinanda kripost hrabrenu i vridnu človika hercega ter bogaboječa. Gregur papa XV. razumivši lipo dice njegove othranjenje rekal je: “Kako bi se lipo ne othranila dica tako sveta poglavnika!” Zaprimo ova velikih ljudi od Ferdinanda kriposti pohvaljenja Urbana pape VIII. ričmi koji danas vse kršćanske pase ovčice: 1634. 7. dan srpna pisal biše list jedan v kojem kriposti svetost Ferdinanda ovako je izvisil: “Hvalu Bogu dajemo da je cesaru od njegove mladosti onu kripost i ljubav i ono vikovičnoga dobra zelenje dal koje je njega na tuliko godišč žitak tako neoskrvnjen sprobavljanje natiralo.”

Kriposti Ferdinanda II, 1640.